

Калашикова Л. В.

старший викладач

кафедри практичної психології

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

ОСНОВНІ ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

На сучасному етапі розбудови українського суспільства нагальною є проблема реформування системи вищої освіти, яка має задовольняти потреби соціального замовлення у висококваліфікованих спеціалістах. Перш за все йдеться про впровадження компетентнісного підходу в систему професійної підготовки фахівців.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що основні аспекти компетентнісного підходу в освітньому просторі досліджують вітчизняні та зарубіжні психологи (У. Бек, Н. Бібік, Ф. Вайнерт, Д. Валь, І. Єрмакова, К. Кліме, Д. Кур, Д. Мартенс, Х. Мендель, О. Овчарук та інші). На сучасному етапі спостерігається звернення науковців саме до практичних аспектів впровадження компетентнісного підходу в український освітній простір (О.В. Овчарук, О.І. Пометун та інші). Значний інтерес викликають питання, пов'язані з формуванням ключових компетентностей у фахівців різних галузей (А.П. Забарна, І.А. Зімня, Т.В. Лаврухіна, В.В. Радул та інші).

Компетентність (від латинс. “competence”) як науковий феномен найчастіше трактується як сукупність знань, умінь, здібностей та ставлень, що визначає схильність особистості до навчання та набуття нею практичного досвіду. Компетентна особистість не тільки володіє знаннями й досвідом у певній галузі, але й успішно застосовує власний професійний потенціал на практиці [2, с. 49].

Дослідженням компетентності психологів займалися А.К. Маркова, Л.М. Митина, Л.А. Петровська, М.І. Лук'янова, А.В. Брушлинський, О.О. Бодальов, які розуміли її як сукупність інтеріоризованих психологічних знань, сформованих професійно важливих умінь, соціально-психологічних особистісних характеристик та систему суб'єктивного контролю.

Узагальнюючи погляди науковців на сутність феномену компетентності психологів, можна констатувати, що її розглядають як інтегральне професійно-особистісне утворення, яке дозволяє конструктивно розв'язувати задачі професійного та особистісного характеру [4, с. 114].

На нашу думку процес становлення компетентності психологів є складним і тривалим. Починається він ще тоді, коли перед людиною постає проблема вибору професії. Процес становлення ключових компетентностей активно відбувається під час професійного навчання особистості й триває протягом усієї трудової діяльності психолога.

Під компетентністю майбутніх психологів розуміємо систему ключових компетентностей, які формуються під час навчання у вищих навчальних закладах і дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність. Йдеться про світоглядну, професійну, інформаційну, самоосвітню та комунікативну компетентності, які сприятимуть успішній реалізації багаторівневої взаємодії психолога з соціальним середовищем.

Беручи до уваги наукові погляди Б.Г. Ананьєва, С.Д. Максименко, В.С. Мерліна, К.К. Платонова, О.М. Ткаченко, Т.С. Яценко, можна виділити п'ять рівнів взаємодії психолога-практика – рівень психосоматичного здоров'я; суб'єкта діяльності; особистісних рис; соціальної поведінки; значеннєвий (смысловий) рівень.

Однією з умов успішного формування системи компетентностей у майбутніх психологів під час навчання у вищих навчальних закладах є ефективна організація та проведення професійного відбору, який має здійснюватися в три етапи [3].

Основна мета дослідження полягає в окресленні суттєвих ознак основних етапів проведення професійного відбору майбутніх практичних психологів.

Перший етап має включати профорієнтаційну діяльність. У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті подібна робота реалізується на базі Комунального закладу «Педагогічний ліцей Кіровоградської міської ради Кіровоградської області» за рахунок залучення старшокласників до діяльності психологічних гуртків, соціально-психологічних тренінгів та одержання своєчасної допомоги з боку викладачів кафедри практичної психології та працівників психологічної служби. На цьому етапі відбуваються не тільки перше знайомство з професією психолог, але й співвідношення себе з нею.

Другий етап є не обов'язковим, але бажаним. Він передбачає відбір абітурієнтів перед вступом до навчального закладу. Його основна мета – виділити тих, хто явно не підходить до професії. У першу чергу йдеться про психічно хворих, осіб із асоціальною поведінкою та певними вираженими дефектами розвитку, що в майбутньому можуть завадити успішно здійснювати професійні обов'язки психолога. На цьому етапі бажано визначати світоглядні позиції та мотивацію, що зумовлюють вибір професії. Йдеться про домінування пізнавальних та професійних мотивів, гуманістичну спрямованість особистості та її готовність до співпраці й націленість на позитивний результат.

Важливим критерієм професійної придатності має бути психічне здоров'я та інтелект майбутнього психолога, особливо його вербальний компонент. Саме інтелект забезпечує ефективний аналіз рис та якостей клієнта або ситуації, що склалася, дозволяє долати стереотипи та упередження, є центральним механізмом розуміння поведінки навколишніх.

Серед професійно важливих якостей майбутнього психолога особливого значення має рівень розвитку його комунікативних здібностей, які, на думку Р. Кеттела виступають у ролі найбільш значущих для успішної діяльності психотерапевта. До цього можна тільки додати те, що практикуючий психолог

має володіти й механізмами саморегуляції. Емоційна регуляція та емоційна витривалість мають забезпечувати успішність діяльності психолога [3].

Третій етап має тривати впродовж навчання у вищому навчальному закладі. Його мета полягає не в тестуванні студентів, а в застосуванні технологій розвивального (Л.С. Виготський, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, Л.В. Занков), особистісно орієнтованого (К.О. Абульханова-Славська, І.Д. Бех, В.В. Давидов, В.О. Моляко, Л.М. Проколієнко, О.Г. Асмолов, В.В. Столін, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко) та інтерактивного (Ш.А. Амонашвілі, О.І. Пометун, В.О. Сухомлинський) навчання. У вказаних технологіях центром освітньої парадигми виступає діалогічна взаємодія між рівноправними суб'єктами освітнього процесу та створення сприятливих умов для розвитку й професійного становлення кожного студента. Формуванню ключових компетентностей сприяє й залучення майбутніх психологів до соціально-психологічних тренінгів, виробничої практики, гурткової та наукової роботи.

Узагальнюючи викладений матеріал, необхідно зазначити, що формування системи ключових компетентностей у майбутніх практичних психологів є актуальною проблемою, успішне вирішення якої значною мірою залежить від ефективної організації системи їх професійного відбору.

Література:

1. Бібік Н.М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики / Н.М. Бібік, І.Г. Єрмакова, О.В. Овчарук та ін. – К.: Плеяди, 2005. – 120 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та сучасні перспективи / [За заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
3. Панок В.Г. Концептуальні підходи до формування особистості практикуючого психолога / В.Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. - № 4. – С. 5-8.
4. Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общ. ред А.А.Бодалева. – М.: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 600 с.